

فہمِ برشت

| والتر بنیامین | نیہا عیسیٰ پور و دیگران |

Understanding Brecht

| Walter Benjamin | N.Isapour and Others |

فهم برشت

والتر بنیامین

ترجمه نیما عیسی پور و دیگران

ویراستار: هدیه رهبری

مدیر هنری و طراح گرافیک: سیاوش تصاعدیان

صفحه آرایی: آلا شوپز

مدیر تولید: مصطفی شریفی

چاپ پنجم، ۱۳۹۸ تهران، ۵۰۰ نسخه

شابک: ۸ - ۱۲ - ۷۸۰۶ - ۶۰۰ - ۹۷۸

Bidgol Publishing co. | انتزربیدگل

تلفن انتشارات: ۲۸۴۲۱۷۱۷

فروشگاه: تهران، خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و فخر رازی، پلاک ۱۲۷۴

تلفن فروشگاه: ۶۶۴۶۳۵۴۵، ۶۶۹۶۳۶۱۷

bidgolpublishing.com

همه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

- ۱۳ مقدمه مترجم • نیما عیسی پور
- ۱۷ مقدمه • استنلی میچل • نیما عیسی پور
- ۳۵ تئاتر اپیک چیست؟ [نسخه اول] • نیما عیسی پور
- ۵۳ تئاتر اپیک چیست؟ [نسخه دوم] • نیما عیسی پور
- ۶۵ مطالعاتی برای یک نظریه در باب تئاتر اپیک • نیما عیسی پور
- ۶۹ شرحی بر اشعار برشت • رضا سرور
- ۷۵ یک درام خانوادگی در تئاتر اپیک • نیما عیسی پور
- ۸۱ سرزمینی که در آن نام بردن از پرولتاریا ممنوع است • نیما عیسی پور
- ۸۷ تحشیه‌هایی بر شعرهایی از برشت • حسین نمکین
- ۱۳۱ رمان سه‌پولی برشت • احسان نوروزی
- ۱۴۳ مؤلف همچون تولیدکننده • نیما عیسی پور
- ۱۶۷ مکالماتی با برشت • نیما عیسی پور

مقدمه مترجم

جملگی مقالات این کتاب در یکی از متلاطم‌ترین دوره‌های حیات فکری والتر بنیامین، یعنی حدها فصل بین سال‌های ۱۹۳۰ تا ۱۹۳۹، به رشته تحریر درآمده‌اند. نوشته‌های او در این سال‌ها آمیزه‌ای است از نظریه انقلاب مارکسیستی، نقد رادیکال و رمانتیک تمدن مدرن و مسیانسیم یهودی. در این دوره، بنیامین، به قول خودش با «از این شاخه به آن شاخه پریدنی آشکار» می‌کوشد ایده‌ها را تا منطق نهایی‌شان پی بگیرد. به همین دلیل است که برای مثال در یک مقاله او از قطبی به قطب دیگری رود و به شکلی تجربی ایده‌های به شدت متناقض را به بوته آزمایش می‌گذارد. گرچه او در ۱۹۲۳، پس از خواندن تاریخ و آگاهی طبقاتی لوکاچ، با افسون چشمان زیبای آسیه لاسیس، کارگردان کمونیست اهل لیتوانی، به مارکسیسم علاقه‌مند می‌شود، در سال‌های دهه بیست به ندرت در کارهای او ارجاع مستقیمی به مارکس و انگلس یافت می‌شود. انگار او هنوز به یک مارکسیست قهار بدل نشده است. او اغلب به میانجی آثار متفکران مارکسیستی همچون تئودور آدورنو، گئورگ لوکاچ، ارنست بلوخ و کارل کورش است که به ماتریالیسم تاریخی ارجاع می‌دهد، نه مارکس و انگلس. مارکسیسم او در این سال‌ها عمدتاً ملغمه‌ای است از آنارکو سندیکالیسم ژرژ سورل^۱، آنارشیزم و قسمی کمونیسم رمانتیک.

1. Georges Sorel

با وجود این نخستین ارجاع بنیامین به کمونیسم در مقاله نقد خشونت^۱ (۱۹۲۱) صورت می‌گیرد که در آن او می‌کوشد بین کمونیسم و آنارشیسم پلی بزند. او بعدها نیز در مقاله خیابان یک طرفه (۱۹۲۸) با رد ایدئولوژی پیشرفت، که تحلیل مورد علاقه حزب در مسکو بود، انقلاب پرولتری را نتیجه «طبیعی» و «محتوم» پیشرفت و تکامل تکنیکی و اقتصادی نیروهای مولد در جامعه نمی‌داند، بلکه به نظر او این انقلاب ماحصل توقف فرآیند به اصطلاح تکاملی‌ای است که نه به کمونیسم بل به فاجعه ختم می‌شود. بدین ترتیب بنیامین در این مقاله آشکارا از ادبیات مارکسیسم رسمی فاصله می‌گیرد. یک سال بعد، یعنی در ۱۹۲۹، او در مقاله دیگری تحت عنوان سورنالیسم تلاش می‌کند خوشبینی مبتنی بر تکامل‌گرایی حزب استالینی را با کمونیسم به مثابه بدبینی انقلابی جایگزین کند، بدبینی‌ای که کمونیسم با سازمان‌دهی آن ممکن است به انقلاب برسد. مع الوصف، برخی عوامل همچون رشد روزافزون اقبال به فاشیسم در اروپا، خاصه آلمان، نزدیکی او به پرتولت برشت و تبعید اجباری به پاریس موجب شدند او، در دهه ۱۹۳۰، هم به مطالعه جدی آثار مارکس و انگلس رو آورد هم به برخی از مفاهیم مارکسیسم رسمی روی خوش نشان دهد.

در ۱۹۲۴ بنیامین از لاسیس می‌خواهد که او را با برشت آشنا کند.

برشت ابتدا چندان رغبتی از خود نشان نمی‌دهد، اما عاقبت این دو در نوامبر همان سال در برلین یکدیگر را ملاقات می‌کنند. هر چه زمان می‌گذرد رابطه آن‌ها گرم‌تر می‌شود. وجه اشتراک آنان مارکسیسم و تئاتر اپیک است. زیرا بنیامین پیش از آشنایی‌اش با برشت در بررسی خود از درام سوگناک باروک Trauerspiel مسیری را شناسایی کرده بود که به تئاتر اپیک تعلق داشت. به هر حال، گرم شدن رابطه بنیامین و برشت مربوط می‌شود به سال‌های ابتدایی دهه ۱۹۳۰. برشت، هر چند گاه با

۱. رک به ترجمه این مقاله توسط مراد فرهادپور و امید مهرگان در: قانون و خشونت، تهران: رخ‌دادنو، چاپ دوم، ۱۳۸۹؛ ص ۱۷۵.

تندی، گوش شنوای بنیامینی می‌شود که ایده‌ها و مقالاتش را با او در میان می‌گذارد. در مقابل، بنیامین نیز با دقتی مثال‌زدنی به بررسی آثار و پروژه‌های برشت مبادرت می‌ورزد، که ماحصل آن مقالات جمع‌آوری شده در این کتاب است. بالاگرفتن رفاقت این دو مصادف است با اقبال بنیامین به برخی مفاهیم کلیدی مارکسیسم رسمی. شاید به همین دلیل است که در ۱۹۳۵ آدورنو در نامه‌ای به بنیامین دربارهٔ پروژهٔ پاساژها با کنایه یادآور می‌شود که هرگونه تأثیر احتمالی برشت بر این اثر به نظر او «یک مصیبت واقعی» است.

طی یک دورهٔ کوتاه مابین سال‌های ۱۹۳۳ تا ۱۹۳۵ بنیامین به ادبیات مارکسیسم رسمی نزدیک می‌شود. گرایش او به مارکسیسم رسمی آن سال‌ها به خصوص در مقالاتی مثل «مؤلف همچون تولیدکننده» (۱۹۳۴) و «اثر هنری در عصر بازتولیدپذیری تکنولوژیکی» (۱۹۳۵) عیان است. در این سال‌ها او به کرات بر مفهوم مارکسی تولید تأکید می‌ورزد و تلاش می‌کند با معضله‌مند ساختن نسبت میان اثر هنری و هنرمند از یک طرف و آپاراتوس تولید بورژوایی از طرف دیگر هنر را به امری انقلابی بدل سازد. مع‌ذالک هرچه به سال‌های پایانی دههٔ ۱۹۳۰ نزدیک می‌شویم «تولید» در نوشته‌های بنیامین جای خود را به مفاهیمی همچون «پیکار طبقاتی» و «انقلاب» می‌دهد، که به معنای فاصله‌گرفتن او از مارکسیسم سنتی است. اما این را نیز نباید از نظر دور داشت که علی‌رغم چرخش آشکار او از ۱۹۳۶ به بعد تولیدگرایی مطلوب حزب استالینی دارد. مقالات او در آن سال‌ها واجد بصیرت‌های درخشان و پرسش‌هایی هستند که هنوز برای ما در ابتدای هزارهٔ سوم طراوت و تازگی‌شان را از دست نداده‌اند. به قول میشل لوی^۱، شاید نزدیکی او به مفاهیم کلیدی مارکسیسم رسمی نیمهٔ اول قرن بیستم واکنشی بود به ظهور و پیروزی فاشیسم در اروپا و مهاجرت و در به دری او.

ترجمه مقالات کتاب حاضر از روی ترجمه انگلیسی آنا بوستوک صورت گرفته است. لیکن با توجه به برخی کتّابی‌ها و ابهام‌های ترجمه بوستوک در ویرایش ترجمه‌ها کوشیده شده است با رجوع به دیگر ترجمه‌های موجود در زبان انگلیسی از مجموعه پنج‌جلدی گزیده نوشته‌های والتر بنیامین (۲۰۰۵) چاپ دانشگاه هاروارد^۱ کاستی‌های موجود در ترجمه بوستوک برطرف گردد. در پایان لازم می‌دانم از همه عزیزانی که در چاپ این کتاب مساعدت کرده‌اند به خصوص محمد رضایی‌راد (که همراه و مشوق اصلی ترجمه این کتاب بود)، مراد فرهادپور (که در فهم بخش‌هایی از این کتاب یاری‌ام کرد) و همچنین نشر بیدگل تشکر کنم.

نیما عیسی‌پور

تهران - فروردین ۱۳۹۵

نشر بیدگل

1. Benjamin, Walter, *Selected Writings Volume 1-4*, ed. Michael Jennings (Harvard University Press, 2005).